

Tekst dodenherdenking GAC Bussumerheide

Allereerst wil ik mij even aan jullie voorstellen alvorens iets te vertellen over mijn persoonlijke ervaringen met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog. Mijn naam is Dick van der Lee en ik ben ca. 41 jaar lid van de GAC, waarvan 37 jaar trainer.

Ik ben geboren op 23 maart 1940 in Hilversum in een gezin van 3 personen: vader, moeder en broer Rob, die toen 4 jaar was. Uit de familie verhalen heb ik altijd gehoord dat het een goed en zeer gastvrij gezin was. De eerste maand van mijn leven heb ik in vreedstijd geleefd, totdat op 10 mei van dat jaar 1940 de oorlog uitbrak. Als baby heb je van de oorlog niets meegekregen en de eerste 4 jaar zijn, zover ik weet, voorbeeldig verlopen.

Mijn vader had zijn werk in Utrecht en reisde dagelijks op en neer. Samen met mijn 4 jaar oudere broer gingen wij hem dikwijls ophalen bij het station Sportpark; gek genoeg is dat bijna het enige wat ik mij kan herinneren. Andere dingen die ik van hem weet, ken ik alleen uit de verhalen van de familie. Tot zover ging alles goed. Zoals gezegd heb je als kind geen weet van het feit dat Nederland bezet was door de Duitsers met alle gevolgen van dien. Tot de 23ste oktober 1944.

Op die dag, het was toen maandag, ging in aller vroegte (07.00 uur) het luchtalarm kort af. Dit was het sein voor de gereedstaande Duitse militairen om tot de razzia over te gaan. Verschillende Hilversumse wijken werden omsingeld en afgesloten; niemand kon eruit of erin. Alle woningen werden door de Duitse militairen doorzocht op de aanwezigheid van mannen in de leeftijd van 17-50 jaar. Elke man die werd aangetroffen, moest onder dwang en zonder enige voorbereiding het huis verlaten, slechts voorzien van de kleding en het schoeisel die op dat moment gedragen werd. Vele mannen hadden zich verstopt in verborgen plekken, zoals onder de vloer in de kruipruimte. Hierbij werd zelfs door de houten vloer geschoten om angst aan te jagen, waardoor de verborgen mannen alsnog tevoorschijn kwamen.

Nadat de razzia beëindigd was, kwamen de verborgen mannen uit hun schuilplaats tevoorschijn; dat kon omdat verondersteld werd dat het veilig was. In principe was dat ook zo. In het geval van mijn vader liep dat faliekant mis. Door verraad werden de Duitsers door een overbuurman, ambtenaar in de gemeente Hilversum, geattendeerd op het nog aanwezig zijn van mijn vader. De gemeente Hilversum stond gedurende de oorlog onder gezag van de Duitse bezetter. Elke ambtenaar, zoals onze overbuurman, had de plicht medewerking te verlenen aan de Duitsers. In ons geval kwam zijn plichtsgevoel als verraad verkeerd uit.

Mijn vader kwam, nadat verondersteld werd dat het veilig was, uit zijn schuilplaats van onder de vloer tevoorschijn. Staande in de achtertuin, genietend van de buitenlucht, werd hij verrast door een tweetal Duitsers die daar stonden op aanwijzing van de overbuurman. Er was geen tijd om warme kleding en schoeisel te pakken en voor het nemen van afscheid van vrouw en kinderen.

Alle opgepakte mannen werden lopend afgevoerd naar het Sportpark, **in totaal 3761**. Op het monumentje naast de zij-ingang van ons clubhuis wordt melding gemaakt van enige duizenden. Een wat slordige afronding van het juiste aantal! Op het middenveld werd een selectie gemaakt.

Ambtenaren, politie en mensen uit de omroep werden vrijgesteld; zij verleenden immers diensten aan het Duitse gezag. Mannen die er fysiek minder goed aan toe waren, werden afgekeurd en mochten huiswaarts keren.

Zij die overbleven werden lopend en onder begeleiding van gewapende Duitse militairen overgebracht naar Kamp Amersfoort. Een groot gedeelte van het aantal mannen werd tewerkgesteld in de omgeving van Achterveld-Voorthuizen. Daar moesten zij loopgraven en verdedigingswerken inrichten als voorbereiding op de komst van de geallieerden, die inmiddels vanuit Frankrijk de Duitsers trachtten te verdrijven en oprukten in oostelijke richting.

Het samendrijven van de mannelijke bevolking had een tweetal redenen voor de Duitsers:

1. De Duitse bezetter, die in oktober 1944 al duidelijk aan het verliezen was, had de angst dat de mannen in de leeftijd van 17-50 jaar zich zouden aansluiten bij de geallieerden en gevaar konden opleveren voor hun eigen troepen.
2. Duitsland lag voor een groot gedeelte in puin; alle wegen en spoorlijnen waren zwaar beschadigd en er waren in Duitsland geen mannen meer die ingezet konden worden voor herstelwerkzaamheden. De behoefte aan mankracht was dan ook enorm groot.

Het is voor mij onmogelijk om in detail te kunnen vertellen hoe de verdeling van de mannen vanuit Kamp Amersfoort plaatsvond. Ik zal mij dan ook beperken tot de geschiedenis van mijn vader.

Na een aantal weken zwaar grondwerk te hebben verricht, werden 858 mannen op transport gesteld naar Bramsche in de omgeving van Osnabrück en ondergebracht in barakken, en tijdelijk tewerkgesteld in afwachting van de selectieprocedure voor het volgende werkobject. Een groep van 60 mannen werd geselecteerd voor de aanleg van een noodspoorbaan nabij Bielefeld. Deze groep van 60 man, waaronder mijn vader, werd kort voor de kerst van 1944 ondergebracht in het schoolgebouw van de plaats Kirchlengern. Bij de aankomst in Kirchlengern waren er velen al slecht aan toe. De afstand Bramsche-Kirchlengern werd onder erbarmelijke omstandigheden te voet afgelegd. De winter van '44/'45 was streng en de afstand van ruim 100 km was groot, daarbij te bedenken dat de mannen de kleding en het schoeisel droegen waarmee zij op 23 oktober het huis verlieten en gedurende al die weken geen of slechte voeding kregen. Uitputting was het gevolg.

Het schoolgebouw in Kirchlengern, waar de dwangarbeiders in de nacht arriveerden, was eerder gebruikt door Russische dwangarbeiders en was zeer vervuild. De vloeren waren bedekt met vervuild stro (waarop de Russen langere tijd hadden geslapen) vol luizen en andere ongedierte. Sanitaire voorzieningen waren nauwelijks aanwezig en wat er was, was ook al hevig vervuild.

Totaal verzwakt en uitgehongerd werden de dwangarbeiders ingezet voor de aanleg van een noodspoorbaan bij een groot spoorviaduct nabij het plaatsje Schildesche in de omgeving van Bielefeld. Dit spoorviaduct was van zeer groot belang voor het transport van materialen naar het front en lag zwaar onder vuur van de geallieerden. Dagelijks werden de dwangarbeiders vanuit

Kirchlengern in open spoorwagens vervoerd naar hun werkplek bij Schildesche. Vanaf het schoolgebouw naar het station en terug moest eerst ruim 1 kilometer gelopen worden. Zoals gezegd werd het bestaande viaduct dagelijks gebombardeerd door de geallieerden. Bij de zware beschietingen was er slechts schuilplaats voor de bewakers; de dwangarbeiders konden zich slechts verschuilen in greppels en bomkraters.

Op 2 januari werd mijn vader 39 jaar en op 27 januari 1945 overleed hij aan uitputting en ziekte, 4 maanden voor de bevrijding. In korte tijd stierven een aantal mede-dwangarbeiders, veelal aan dysenterie. Het aantal sterfgevallen liep snel op. Door een lokale arts werd besloten het resterende aantal dwangarbeiders op transport te stellen naar Denekamp en aldaar over de grens te zetten. Het gevaar voor besmetting van de lokale bevolking was te groot. Van de 60 mannen die vlak voor de kerst van 1944 in Kirchlengern arriveerden, stierven er in korte tijd 23. Zij werden allen in een gemeenschappelijk graf begraven op de lokale begraafplaats van Kirchlengern.

De totaal uitgeputte en zieke mannen werden aan de Nederlandse grens aan hun lot overgelaten. Al lopend zijn er toch nog een beperkt aantal mannen in geslaagd om Hilversum te bereiken. Het tragische is dat de mannen bij thuiskomst door vele Nederlanders werden genegeerd; de gedachte was dat de teruggekeerde mannen voor de vijand hadden gewerkt!

De stoffelijke resten werden door de zorg van de Nederlandse Oorlogsgravenstichting herbegraven in Nederland. Mijn vader werd op 29 februari 1952 herbegraven. Hij vond zijn laatste rustplaats op het ereveld te Loenen op de Veluwe. In totaal liggen er ca. 3800 mannen herbegraven, waarvan zeer veel zonder te zijn geïdentificeerd.

In januari 1945 is mijn moeder tijdens een voedseltocht in het donker komen te vallen, waarbij een been ernstig gewond raakte. Door het totaal ontbreken van medische zorg en de zeer slechte lichaamsconditie heeft dit geleid tot een zware infectie en ontsteking. Er was geen antibiotica beschikbaar waardoor een open been ontstond en het lopen onmogelijk maakte. Onze oma, de moeder van mijn moeder, heeft de zorg op zich genomen voor mijn moeder, mijn broer Rob en mij. Zij is tot haar overlijden in 1964 bij ons gebleven.

Nadat de oorlog al maanden voorbij was, ontving mijn moeder het officiële overlijdensbericht van mijn vader waarin stond dat hij op 39-jarige leeftijd op 27 januari 1945 in Kirchlengern was overleden. Mijn moeder verkeerde in grote onzekerheid en wachtte in een onverdraaglijke spanning. Een spanning die uiteindelijk heeft geleid tot ziekte en een ernstig ongeval. Zij overleed thuis na een lang ziekbed op 17 december 1955 op de leeftijd van 48 jaar. Dankzij de goede zorg van onze oma hebben wij het gered. Zij overleed in 1964 op 73-jarige leeftijd.

Het gemis van mijn vader is tot op heden voelbaar en heeft grote gevolgen gehad voor en tijdens onze ontwikkeling. Bedenk ik hierbij hoeveel vrouwen en kinderen in Oekraïne ditzelfde lot ondergaan, het onbeschrijfelijke verdriet en het gemis.

Ja, dan word je opnieuw verdrietig.

